

<https://doi.org/10.52387/1811-5470.2024.4.14>
 CZU: 37.015:371.3:373.3

VALORIFICAREA TEORIEI INTELIGENȚELOR MULTIPLE ÎN CADRUL ACTIVITĂȚILOR TRANSDISCIPLINARE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR

Carmen - Paula ANDREI,
 doctorandă, Școala Doctorală „Științe ale Educației”,
 Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Chișinău, RM
 ORCID: 0000-0002-6591-6146

Rezumat. Teoria inteligențelor multiple a lui Howard Gardner relevă faptul că individul posedă la naștere un anumit tip de inteligență și, datorită acumulării experiențelor de viață, poate determina care tip de inteligență va fi dominant și în ce măsură. Noi, cadrele didactice, avem un rol deosebit în descoperirea și evoluția acestor inteligențe la elevi. În planificarea demersului integrativ, cadrul didactic va pune accentul pe dezvoltarea abilităților, atitudinilor, capacităților unui anumit tip de inteligență, apelând la strategii didactice interactive în cadrul activităților transdisciplinare. Elevul, reflectând asupra inteligenței sale, își va coordona toată capacitatea cognitivă în scopul dezvoltării sale personale. TIM (Teoria Inteligențelor Multiple), dar și stilurile de învățare reprezintă modalități eficiente de selectare a abordărilor specifice ale învățării realizate de individ. În finalul articolului, e prezentat un proiect tematic realizat după taxonomia revizuită a lui Bloom, derulat la clasa a IV-a pe parcursul a două săptămâni de școală.

Cuvinte-cheie: inteligență, inteligențe multiple, strategii interactive, transdisciplinaritate, învățământul primar.

THE VALORISATION OF THE THEORY OF MULTIPLE INTELLIGENCES WITHIN THE TRANSDISCIPLINARY ACTIVITIES IN THE PRIMARY EDUCATION

Summary. H. Gardner's theory on multiple intelligences proves the fact that one individual has at birth a certain type of intelligence and, due to the accumulation of life experiences, it can determine which type of intelligence will be dominant and to what extent. We, the teachers, have a special in the discovery and the evolution of those intelligences at students. In planning the integrative approach, the teacher will emphasize the development of the abilities, the attitudes, the abilities of a certain type of intelligence, by appealing to the interactive didactic strategies within the transdisciplinary activities. The student, reflecting on his/her intelligence, will coordinate all his/her cognitive ability for his/her personal development. TIM (Theory of Multiple Intelligences), but also the learning styles represent effective ways of selecting their specific approaches of learning made by the individual. In the end of the article, there is presented a thematic project "Water" made according to the reviewed taxonomy of Bloom, performed with the IVth grade for a period of two weeks.

Keywords: intelligence, multiple intelligences, interactive strategies, transdisciplinarity, primary education.

Introducere. Fiecare individ manifestă aptitudini și talente speciale. Copilul se naște cu un anumit *profil* de bază al inteligențelor multiple, adică un anumit nivel de dezvoltare a acestor inteligențe. Experiențele trăite în timpul vieții sale pot determina care dintre inteligențe se dezvoltă și în ce măsură. Educația, școala, societatea joacă un rol primordial în aflarea, dezvoltarea și exploatarea acestor inteligențe în contexte educaționale și sociale. Astfel, este recomandată o imagine holistică (de ansamblu) asupra procesului de învățare, o viziune globală asupra etapelor proceselor de instruire. Nu

uităm să punem accentul pe instruirea diferențiată având drept obiectiv maximizarea învățării pentru toți elevii.

Am demarat prezenta cercetare pentru a descoperi cele mai bune activități instructiv-educative care să îi dezvolte pe elevi și să le potențeze valorificarea inteligențelor multiple în context transdisciplinar. Pentru a dezvălui etapele unui demers centrat pe nevoile copilului, este indicat a se cunoaște tipul de inteligență a elevului în parte. În mediul educațional, este cunoscut faptul că motivația și implicarea în activitate conduc către performanțe

școlare. Educația la clasă, ca terapie, devine astfel un deziderat tot mai căutat de părinți pentru copiii lor și reflectă concepția conform căreia educatorii își ajută elevii să-și construiască identitățile, să fie încrezători și să-și preia răspunderea pentru propria lor dezvoltare [6, p.17]. Un cadru didactic bun va stimula încrederea elevilor în forțele proprii prin faptul că le oferă ocazia de a-și exprima părerile, valorifică opiniile copiilor pe care le consideră *ferestre deschise spre propriile lor raționamente* [6, p.18]. Astfel, devine un *doctor de suflete* deoarece oferă cu multă dragoste din cunoașterea sa celui care are nevoie pentru deplina formare. Noi avem datoria de a descoperi valorile umane. Vorbele frumoase spuse la momentul oportun pot deveni cadoul neprețuit pe care un învățător îl poate oferi elevului. Cuvintele pot crea amintiri plăcute, iar amintirea este parfumul sufletului [6, p.18]. Bună-dispoziția cadrului didactic poate constitui secretul pentru o învățare deplină, care poate influența performanțele școlare.

De-a lungul istoriei, s-au emis o serie de teorii cu privire la aspectele ce țin de capacitatea de a înțelege profilul aptitudinal al indivizilor. Prin urmare, cercetarea inteligenței a fost tratată diferit. Unii psihologi, precum Piaget (1956), Vîgoțki (1979), Bruner (1978) manifestă o abordare evolutivă, în timp ce alții, ca Eysenck (1979), White (1965), Cattell (1971) abordează calitativ inteligența [3]. În literatura de specialitate, termenul *inteligență* a fost definit de către Cicero ca fiind: „puterea și funcția minții de a stabili legături și a face legături între legături” [7]. Dicționarul explicativ al limbii române [2], definește *inteligența* ca fiind: „capacitatea omului de a înțelege ușor și bine, de a sesiza ceea ce este esențial, de a rezolva situații sau probleme noi pe baza experienței acumulate anterior”.

Problema inteligenței este din ce în ce mai abordată în zilele noastre, asociindu-se cu cea a mediului școlar ori cultural pentru a explica aspectele de comportament ale oamenilor. Psihologul H. Gardner [4], consideră că inteligența este calea prin care un individ poate să-și rezolve problemele de viață; abilitatea de a crea un produs sau de a oferi un serviciu care este de valoare în cel puțin o cultură; potențialul de a găsi sau de a crea soluții care să faciliteze noi achiziții. Același psiholog este de părere că intelectul uman reprezintă un set de inteligențe, iar cogniția unei persoane poate fi catalogată printr-un set de abilități ori deprinderi mentale – inteligențe. Fiecare dintre noi manifestă aceste inteligențe, în

măsură mai mică sau mai mare. Gradul de dezvoltare a lor relevă unicitatea persoanei, implicit capacitatea asimilării cunoștințelor și a deprinderilor.

Aspecte metodologice. În concepția lui H. Gardner [4], omul prezintă următoarele tipuri de inteligență: *verbal-lingvistică, logico-matematică, vizual-spațială, ritmico-melodică, kinestezică, naturalistă, intrapersonală, interpersonală, existențială* etc. Cu toate că sunt independente, acestea interacționează și se completează la nevoie. În zona cortexului, fiecare dintre aceste tipuri de inteligență prezintă o proiecție. Ele sunt greu măsurabile, însă testele de inteligență sunt foarte utile, mai ales, în cazul adulților; în cazul copiilor, ele pot fi evaluate prin activitățile școlare.

Pedagogul Oprea Crenguța-Lăcrămioara consideră că nu există un demers educațional menit să stimuleze toate cele nouă inteligențe multiple, în același timp [6 p.24]. În actul predării-învățării-evaluării datoria noastră este să aflăm mijloacele prin care comunicăm cu copiii: prin cuvinte, imagini, experiențe în mediul natural, în natură, experiență fizică. Poate ar trebui să utilizăm în actul didactic mai multe strategii de predare-învățare-evaluare complementare menite să sporească manifestarea interactivă a celui mic. Gardner consideră că noi, cadrele didactice, trebuie să ne adaptăm stilul de predare la stilul de învățare al celor mici. Utilizând strategii didactice interactive putem să propunem elevilor strategii alternative bazate pe stimularea diverselor tipuri de inteligență, asigurând tratarea diferențiată în actul educativ.

Apelând la dezvoltarea curriculară T.I.M, vom promova *viziunile inter-, pluri-, trans-disciplinare* pentru stabilirea diverselor legături între discipline. *Transdisciplinaritatea* reprezintă o formă superioară a interdisciplinarității, gradul cel mai elevat de integrare a curriculumului. Abordarea aceasta este centrată pe *viața reală*. Fiind o nouă viziune a lumii, soluționează situațiile complexe, iar procesul învățării devine unul cognitiv complex. Proiectarea lecțiilor pe baza T.I.M. presupune să considerăm școlarul o persoană activă, implicată, capabilă să schimbe opinii; să încurajăm elevii în scopul recunoașterii aptitudinilor lor; climatul să fie deschis; să adaptăm predarea-învățarea la capacitățile intelectuale ale elevilor; să creăm situații noi; să respectăm particularitățile individuale ale fiecăruia, conform figurii de mai jos:

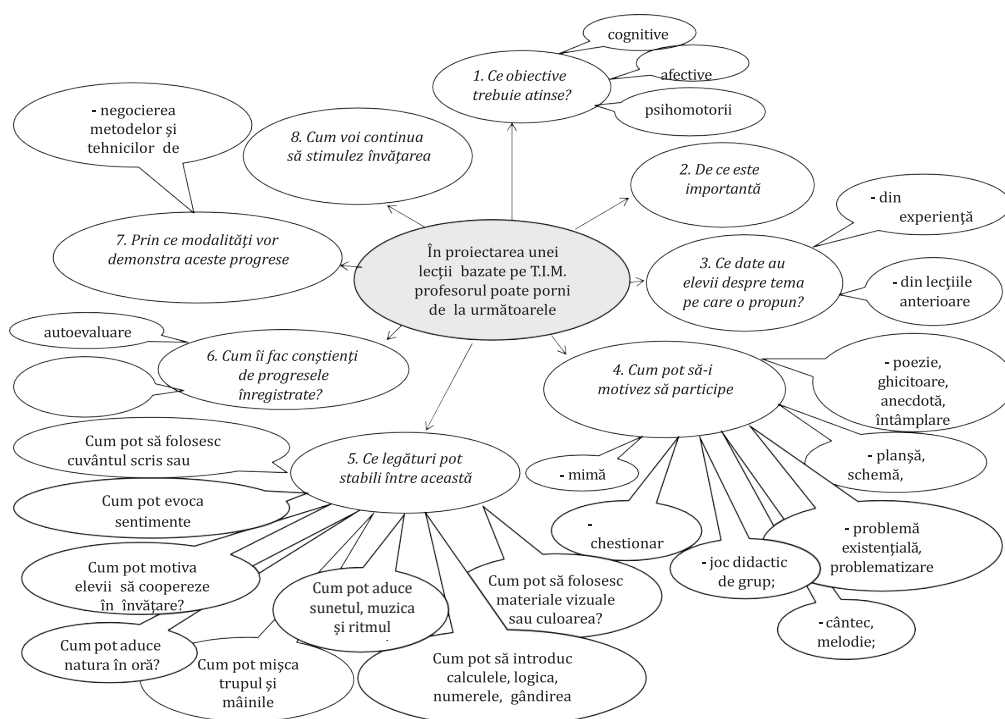

Figura 1. Proiectarea lecțiilor cu ajutorul TIM [Apud: 6, p.25]

Predarea-învățarea adecvată la nivelul elevului poate determina îndeplinirea obiectivelor într-un mod armonios. Elevii își pot însuși cunoștințele mult mai ușor dacă vom utiliza metode compatibile cu stilul lor de învățare, iar dacă apelăm la metode incompatibile cu stilul lor, vor apărea neîmplinirile.

Metodele folosite în actul didactic ce dezvoltă minimum o inteligență multiplă sunt [6, p.26]:

- *brainstormingul, conversația, predarea-învățarea reciprocă, dezbateră, pălăriile gânditoare* (stimulează inteligența verbală și interpersonală);
- *problematizarea* (pentru inteligența lingvistică și matematică);
- *compunerea unei melodii pe text* (inteligențele: verbală, muzicală, intra-, interpersonală);
- *hărțile conceptuale* (stimulează inteligențele: spațială/vizuală, logico-matematică, verbală);
- *portofoliul* stimulează inteligența verbal-lingvistică, spațială (utilizarea markerelor, desenelor), logico-matematică (clasificarea materialelor, așezare în pagină), muzicală (dacă include înregistrări), intrapersonală (prin autoevaluări realizate, impresiile la finalul evaluării), interpersonală (activități desfășurate în cadrul grupului);

- experimentul, demonstrația stimulează inteligențele: matematică, kinestezică, intrapersonală (în cazul lucrului individual) și interpersonală (pentru lucrul în grup ori în perechi);
- *creare de grafice, postere* (stimulează inteligențele spațială, verbală);
- *eseul* (inteligențele intrapersonală și lingvistică), etc.

Aspecte praxiologice. Vom prezenta în continuare aplicarea în practică a acestei teorii în abordarea proiectului tematic transdisciplinar *Apa*, derulat pe parcursul a două săptămâni la clasa a IV-a. Este realizat după taxonomia revizuită a lui Bloom. Taxonomiile educaționale au rolul de a oferi sisteme de clasificare pentru a obține rezultate cognitive, afective, psiho-motorii. Taxonomia lui Bloom în varianta inițială din 1956 a fost constituită pe șase nivele (*cunoașterea, comprehensiunea, aplicarea, analiza, sinteza, evaluarea*), iar la începutul anilor 2000, apare o primă ediție revizuită, care s-a remarcat prin înlocuirea substantivelor cu verbe pentru a potența acțiunea: *a crea, a evalua, a analiza, a aplica, a înțelege, a reaminti* [8]. Începând cu anul 2008, se amintește despre taxonomia digitală a lui Bloom, constituită pe coordonatele *a cunoaște, a înțelege, a aplica, a analiza, a evalua, a crea*.

Tabel 1 – APA - proiect tematic transdisciplinar, după taxonomia revizuită a lui Bloom [9]

TIPUL DE INTELIGENȚĂ	CAPACITĂȚI	SARCINA
Inteligență verbal-lingvistică	1. Cunoaștere	a) Accesând codul QR poți asculta poezia „Coborârea apelor”, de M. Eminescu; b) Mai cunoști alte poezii ale marelui poet național?
	2. Înțelegere	Argumentează care este rolul adjectivelor utilizate în poezie.
	3. Aplicare	Selectează din poezie 4 adjective și construiește cu ele propoziții.
	4. Analiză	Compară această poezie cu un text studiat, având la bază motivul apei. Ce observații poți face?
	5. Evaluare	Ai o strofă pe care tu o preferi? Poți spune ce anume te-a captivat la ea?
	6. Creare	Redactează o descriere a elementelor de natură din jurul unui râu. Poți folosi figuri de stil.
Inteligență logico-matematică	1. Cunoaștere	La capitolul „Unități de măsură” ai învățat despre măsurarea lungimii și a capacității. Cunoști multiplicități și submultiplicități lor?
	2. Înțelegere	Cu siguranță, la ora de Geografie ai studiat care sunt cele mai mari râuri din țara noastră. Scrie într-un tabel datele obținute (nume și lungimea râului).
	3. Aplicare	Utilizând internetul, află volumul de apă pe care îl însumează primele cinci lacuri cele mai mari din țara noastră.
	4. Analiză	În țara noastră există lacuri naturale. Află pe cel mai mare /mic lac ca suprafață, apoi calculează cu cât este mai mare unul ca celălalt.
	5. Evaluare	Însumează lungimile primelor cinci râuri din țară. Rotunjește sub formă de fracție cât înseamnă din suprafața Terrei
	6. Creare	La Istorie ai studiat despre principalele expediții în jurul lumii. Scrie-le pe o axă a timpului.
Inteligență vizual-spațială	1. Cunoaștere	„Mica sirenă” este o celebră operă de artă situată în Copenhaga, Danemarca. Ce tehnica de realizare a ei este?
	2. Înțelegere	Utilizează un atlas geografic și precizează opt lacuri și tot atâtea râuri din țara noastră.
	3. Aplicare	Scrie un afiș pentru a ilustra o expoziție a unei opere de artă inspirată de apă.
	4. Analiză	Analizează cum poate fi redată apa într-un tablou, utilizând tehnici diferite.
	5. Evaluare	Poți recomanda unor prieteni opere de artă având ca temă apa, ca să poată fi expuse într-o galerie de artă?
	6. Creare	Folosește o tehnică la alegere și creează un tablou care să aibă în centru un motiv marin. Poți argumenta alegerea pe care ai făcut-o.

Inteligentă kinestezică	1. Cunoaștere	Înregistrează-te, recitând o poezie pe care o îndrăgești cel mai mult din repertoriul marelui Mihai Eminescu.
	2. Înțelegere	Interpretează scena preferată din opera „La scăldat”, de Ion Creangă.
	3. Aplicare	Confecționează o machetă din opera preferată a lui Mihai Eminescu.
	4. Analiză	Crează un <i>experiment</i> care să implice folosirea apei. De exemplu, amestecă ulei cu apă și scrie ce observi.
	5. Evaluare	Gândește-te la un dans care să sugereze valurile apei. Ce muzică ai avea pe fundal?
	6. Creare	Îți place să te joci cu apă? Creează un joc! Distrează-te cu prietenii afară, vara!
Inteligentă muzicală	1. Cunoaștere	Accesând codul QR ascultă „Valurile Dunării”, de Iosif Ivanovici.
	2. Înțelegere	Audierea piesei ți-a transmis emoții? Comparativ cu un poet, un compozitor cum reușește să transmită emoții?
	3. Aplicare	Înregistrează sunete produse de apă și compune o melodie cu ele.
	4. Analiză	Comparați piesa „Valurile Dunării” compusă în 1850 cu muzica vremurilor noastre. Ce observi?
	5. Evaluare	Cunoști o melodie inspirată de fluviul Dunărea? Care este aceasta?
	6. Creare	Compune o piesă muzicală inspirată de apă.
Inteligentă interpersonală	1. Cunoaștere	Realizează un interviu familiei tale și află ce cunosc ei despre operele de artă inspirate de apă.
	2. Înțelegere	Dezbate cu cineva apropiat ție modalități de reprezentare a apei în artă.
	3. Aplicare	Explică: <i>apa</i> -sursă de inspirație de-a lungul timpului.
	4. Analiză	Analizează cu ce ar diferi dacă locuiești cu familia ta lângă o apă curgătoare sau stătătoare.
	5. Evaluare	Dialoghează cu cineva apropiat despre avantajele/dezavantajele locuirii lângă mare.
	6. Creare	Imaginează-ți că ești un scafandru. Croiește-ți costumul de scafandru potrivit. Ce culori și din ce materiale l-ai confecționa?
Inteligentă intrapersonală	1. Cunoaștere	Desenează informațiile aflate despre apă.
	2. Înțelegere	Explică influența apei în muzică, sculptură, fotografie.
	3. Aplicare	Lapbook-apa (ca subiect principal în artă).
	4. Analiză	Caută informații despre un artist celebru (pictor, compozitor, scriitor).
	5. Evaluare	Numește o expediție în care apa a avut rol major. Tu cum te-ai fi comportat?
	6. Creare	Crează un instrument de ecologizare a apei.

În urma derulării proiectului, am constatat că elevii mei au participat cu mult entuziasm, îndeosebi cei cu inteligență kinestezică, muzicală și spațial-vizuală. Stimularea inteligențelor creează premiza pentru dezvoltarea gândirii critice. Printre atuurile aplicării acestei teorii în mediul școlar, putem aminti climatul propice desfășurării activităților integrate, clasa devenind un adevărat laborator de cercetare. Elevii își dezvoltă imaginația, crește stima de sine, devin motivați să învețe, explorează și participă cu mult elan în cadrul activităților transdisciplinare.

Concluzii:

1. Noi toți nu dispunem de toate tipurile de inteligență;
2. Nu există doi oameni cu același profil intelectual (nici chiar gemenii), cu toate că gena este identică, iar cei doi manifestă experiențe diverse;
3. Un om cu o inteligență puternică nu va acționa neapărat inteligent. Se poate ca cineva cu inteligență matematică ridicată să poată să își folosească această aptitudine ca să creeze demonstrații în matematică impresionante sau în fizică să experimenteze lucruri deosebite,

dar și-ar putea pierde aceste capacități făcând toată ziua, de exemplu, înmulțiri în minte cu numere mari.

Influențele din mediul educativ au un rol primordial în actualizarea potențialului fiecărui copil. Considerăm de maximă importanță pregătirea cadrelor didactice pentru a fi apte să realizeze activități cu elevii mici, apelând și la excursii, teatru, activități creative menite să valorifice potențialul fiecărui elev. Trebuie să încurajăm înțelegerea diversității elevilor, valorificarea optimă a diferențelor individuale în cadrul activității școlare. Este cunoscut că în România se acordă atenție deosebită inteligențelor lingvistică și matematică, iar celelalte tipuri de inteligență fiind mai puțin explorate. Într-adevăr, misunea sistemului educațional este de a dezvolta abilitățile de bază - scris, citit, socotit, însă, considerăm foarte important să dăruim elevilor o multitudine de contexte astfel încât toate tipurile de inteligență să se dezvolte și să se manifeste. Învățarea pe baza inteligențelor multiple are șanse să fie activ-interactivă, diferențiată și care valorifică potențialul de acțiune și gândire a celui mic.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. CALLO T., GHICOV A. *Elemente transdisciplinare în predare*. Chișinău: Știința, 2007
2. Dicționarul explicativ al limbii române, <https://dexonline.ro/definitie/inteligenta>
3. GRIGORE D. *Inteligențele fractale*. București : Amazon Digital Service, Inc, 2014
4. GARDNER H. *Mintea disciplinată*. București: Sigma, 2005.
5. JINGA I., ISTRATE E. *Manual de pedagogie*. București: All, 2008.
6. OPREA Crenguța-Lăcrămioara. Pedagogii alternative și artă teatrală în educație. În: *Revista Concept*. Vol. 8, nr.1, iunie 2014.
7. POPESCU-NEVEANU P. *Dicționar de psihologie*. București: Albatros, 1978, p. 302.
8. <https://projects.ulbsibiu.ro/teachon/teachon/taxonomia-lui-bloom-si-versiunile-ei-initiala-revizuita-si-digitala/>.
9. www.twinkl.ro.